

Відгук офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету

РУДЕНКА Сергія Валентиновича

на дисертаційну роботу аспірантки кафедри менеджменту
імені професора Л.І. Михайлової

Коренівської Людмили Вікторівни

на тему «Стратегічне управління ефективністю виробництва та реалізації продукції коноплярства», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Актуальність теми дослідження

Історично Україна є країною, на території якої досить активно здійснювалося вирощування конопель, вони використовувалися в багатьох сферах життєдіяльності людей. Втім, біологічні особливості даної культури, які дозволяють використовувати окремі її види як наркотичний засіб, зробили коноплярство галуззю сільського господарства, до якої суб'єкти господарювання ставляться досить обережно через те, що така діяльність одразу стає об'єктом уваги правоохоронних органів. У той же час необхідно констатувати, що це не єдина проблема розвитку галузі коноплярства в Україні, поряд з нею існують і такі, як: недосконала нормативно-правова база, відсутність державної підтримки, складності з доступом фермерів до дешевих кредитів для реалізації бізнес-проектів з нішевими сільськогосподарськими культурами, невідповідність обсягів переробних потужностей обсягам виробництва та інші. Поряд з цим коноплярство має вагомий економічний потенціал, який виражається в можливості продажу Україною іноземним суб'єктам господарювання свого наукового продукту,

зокрема розробок Інституту луб'яних культур НААН України, розширенні вітчизняних і закордонних ринків збуту сировини, з поступовим нарощенням обсягів її переробки всередині країни з метою отримання більшої доданої вартості українськими суб'єктами господарювання, застосування технічних конопель з метою екологізації вітчизняної економіки тощо.

Зазначене обумовлює високий ступінь актуальності та своєчасності вибору теми дисертаційного дослідження Коренівської Людмили Вікторівни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукові дослідження дисертаційної роботи виконувалися відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету в рамках теми «Розвиток менеджменту в умовах міжнародних інтеграційних процесів» 2019-2023 (номер держреєстрації 0119U001336), у рамках якої авторкою, досліджено основні тенденції розвитку стратегічного управління ефективністю виробництва та переробки продукції коноплярства та окреслено орієнтири управління галуззю.

Наукове та практичне значення

На основі фундаментальних та прикладних досліджень, запропоновано інноваційні інструменти в системі стратегічного управління. За допомогою нового підходу в системі стратегічного управління розвиток галузі коноплярства отримає новий вектор у напрямку створення агротуристичного кластеру промислових конопель. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретико-методичних і практичних розробок та стратегій розвитку у діяльність органів влади різних рівнів: при формуванні стратегії розвитку Інституту луб'яних культур НААН України, Стратегії регіонального розвитку Сумської області та інших регіонів країни.

Результати дисертаційного дослідження, висновки та рекомендації, що містяться в роботі, схвалені та використовуються в практичній діяльності, про що свідчать довідки: Інституту луб'яних культур НААН України; ТОВ «Десналенд»; ТОВ «Лінен оф Десна». Окрім того, окремі положення використовуються в навчальному процесі ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ» при вивченні дисциплін «Менеджмент», «Основи менеджменту та маркетингу» та у курсових роботах здобувачів освіти спеціальності 073 «Менеджмент», 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», 123 «Комп'ютерна інженерія» галузей знань 07 «Управління та адміністрування» та 12 «Інформаційні технології».

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях

Основні наукові положення й результати досліджень за темою дисертації обліковано в 18-ти наукових працях, серед яких: 3 статті у фахових наукових виданнях України; 1 стаття опублікована у виданні, проіндексованому у базі даних Scopus та Web of Science; 1 стаття в інших виданнях; 13 тез у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,53 друк. арк.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені авторкою на конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів» (Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, 25.10.2018р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сталий розвиток сільського господарства: глобальні зміни та національні особливості досягнення» (Білоцерківський національний аграрний університет, 29.05.2019 р.); Конгрес вчених економістів-аграрників та Міжнародна науково-практична

конференція присвячені перспективним формам організації господарської діяльності на селі (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 30.05.2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми ефективного управління державою» (Тбілісі, 01.11.2020 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Управління розвитком соціально-економічних систем» (Харків, 8.10.2020 р.); Міжнародна науково-практична конференція «наука, освіта, інновації: актуальні проблеми та сучасні аспекти» (Таллінн, Естонія, 16-18.12.2020 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретичні та методологічні засади забезпечення сталого агровиробництва та соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах інноваційної економіки» (Харків, 20.05.2021 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Інновації у коноплярстві 2021 плюс» (Глухів, Інститут луб'яних культур НААН України, 26-28.08.2021 р).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею авторки. Наукові результати, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором особисто.

У дисертації висвітлено мету дослідження – обґрунтування теоретичних, методичних та прикладних засад генерування та імплементації стратегій підвищення ефективності виробництва та реалізації продукції коноплярствана на макро-, мезо- та мікрорівні.

У роботі поставлено та вирішено низку теоретико-методичних та практичних завдань:

- дослідити концепцію стратегії нового ринкового середовища (блакитного океану), основою якої є перехід від конкуренції в галузі коноплярства до цінності клієнта в ній;

- дослідити та обґрунтувати залежність ефективного стратегічного управління від взаємозв'язку двох компонент, а саме рівня компанії та рівня команди в сфері галузі коноплярства;

- довести необхідність впровадження до системи управління смарт-спеціалізації як основи для підвищення рівня зацікавленості структурами бізнесу та координації інвесторів у найефективніші сфери галузі коноплярства;

- обґрунтувати необхідність процесу інтеграції вітчизняного ринку технічних конопель у світовий ринок;

- оцінити економічний потенціал виробництва продукції коноплярства в Україні;

- дослідити стан розвитку галузі коноплярства на засадах оптимізації факторів впливу;

- обґрунтувати необхідність та переваги ролі фермерських господарств в забезпеченні високого рівня економічного та соціально-культурного розвитку сільських територій за рахунок впровадження до своїх сівозмін технічних конопель;

- дослідити вплив факторів на прибутковість продукції коноплярства за двобічною технологією вирощування;

- дослідити залежність низького рівня розвитку галузі коноплярства від стану інституційного забезпечення ринку технічних конопель.

Для досягнення поставленої мети та вирішення задач у роботі використано широкий перелік методологічних прийомів, таких як: абстрактно-логічний (при вивченні теоретичних основ та формування висновків щодо стратегічного управління ефективністю виробництва та реалізації продукції коноплярства); статистичний (для дослідження динаміки розвитку світового та вітчизняного ринку коноплярства); порівняльний (при вивченні економічних

явищ шляхом зіставлення фактичних даних за окремими роками); розрахунково-конструктивний, графічний (для наочного зображення тенденцій та змін економічних явищ кореляційно-регресійного аналізу); економічного моделювання (для створення моделі ринку коноплярства та здійснення прогнозу щодо його подальшого розвитку); SWOT-аналіз (для вивчення можливостей розвитку інтеграції виробників продукції коноплярства.

У цілому, після ознайомлення з дисертаційною роботою та науковими публікаціями є підстави констатувати, що здобувачці вдалося вирішити завдання та досягти мети дисертаційного дослідження. Завдання корелюють з пунктами наукової новизни, а, відповідно, шляхи вирішення поставлених завдань, обрані авторкою, є оригінальними.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у теоретичному, методичному та прикладному дослідженні питання стратегічного управління ефективністю виробництва та реалізації продукції коноплярства. Наукову новизну дисертаційного дослідження становлять такі основні положення, висновки та рекомендації:

- вперше запропоновано системну концепцію стратегічного управління галуззю коноплярства в сфері сталого розвитку сільських територій, засновану на створенні нового ринкового простору (блакитного океану), де в якості складових авторкою пропонується розглядати новацію цінності, фокус стратегії з конкурентів на альтернативи, інноваційну цінність для покупця, кількість неклієнтів, а ключовим критерієм розвитку вважати зниження витрат, пов'язаних з підтримкою конкурентоздатності підприємств галузі;

- удосконалено концептуальну модель забезпечення стратегічного управління ефективністю виробництва та реалізації продукції коноплярства, яка передбачає поетапний взаємозв'язок різних рівнів організацій з різними рівнями команди, що дозволить активізувати процеси ефективної діяльності галузі;

- удосконалено організаційно-економічні підходи до активізації підприємницької ініціативи шляхом реалізації проекту створення агротуристичного кластеру промислових конопель з метою розвитку мережі агротуризму з впровадженням традиційних та інноваційних технологій;

- удосконалено системну концепцію інтегрування вітчизняного ринку на світовий ринок технічних конопель, що базується на постійно зростаючій потребі суспільства в сировині та продукції первинної та поглибленої переробки, складовими якої виступає аналіз імпорту/експорту провідних країн світу, особливості входження в ринки ЄС, Близького Сходу, ринки азіатського напрямку та наявністю відповідних служб, сайтів, інформаційних центрів по забезпеченню підтримки експорту;

- дістали подальшого розвитку пріоритети, цілі та першочергові завдання із забезпечення збалансованого розвитку галузі, визначені з урахуванням проблематики на регіональному та місцевому рівні, що призведуть в майбутньому до росту економічного потенціалу даної культури: збільшення посівних площ, валових зборів насіння, волокна, трести та продукції первинної та поглибленої переробки;

- дістали подальшого розвитку методичний підхід до визначення стану розвитку галузі коноплярства в країні, який ґрунтується на інструментарії SWOT-аналізу, що дало змогу довести єдність проблематики регіонального розвитку для всіх територіальних громад України;

- дістали подальшого розвитку теоретичні підходи до управління інноваційним розвитком галузі коноплярства в умовах нових інтеграційних

перетворень економіки регіонів, а саме: на основі підвищення добробуту жителів територіальних громад, збереження та примноження сімейних та народних традицій, бережного відношення до навколишнього середовища;

- дістали подальшого розвитку методичний підхід до визначення впливу ендогенних (змінних) факторів на рівень екзогенного (незмінного) – прибутковості продукції коноплярства за двобічною технологією вирощування, який ґрунтується на застосуванні багатofакторної регресії, і дало змогу довести прямо пропорційну залежність прибутку від ціни та собівартості;

- дістали подальшого розвитку системна концепція впливу на діяльність підприємств галузі зовнішніх чинників, а саме, високого рівня державної зарегульованості виробництва продукції технічних конопель, який унеможливорює розвиток галузі коноплярства на рівні країн ЄС та США.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Представлена дисертаційна робота Коренівської Людмили Вікторівни має логічну структуру, її зміст повністю розкриває тему наукового дослідження.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню питань стратегічного управління ефективністю виробництва та реалізації продукції коноплярства. Розвиток галузі коноплярства надав би можливість вирішити цілу низку проблем в країні: часткове призупинення вирубки лісів, очищення земель (особливо в зоні Чорнобильської АЕС), інвестування в розвиток первинної та глибокої переробки продукції технічних конопель, насичення внутрішнього ринку товарами власного виробництва, перехід традиційних організаційних систем на нові формати. На жаль, площі посівів конопель в Україні за

останнє десятиріччя так і не піднялися вище позначки в 3,5 тис. га. Технічні коноплі і сьогодні, відповідно нормативно-правовим актам, відносяться до наркотичних рослин, а отже, їх вирощування та переробка буде здійснюватися під суворим контролем Держлікслужби, органів Міністерства внутрішніх справ та Кабінету Міністрів України.

У теоретичній частині дисертаційної роботи систематизовано теоретичні основи, поглиблено поняття та сформовано методологічний підхід щодо стратегічного управління ефективністю виробництва та реалізації продукції коноплярства.

У аналітичному розділі дисертаційної роботи було виявлено, що останнє десятиріччя в країнах світу спостерігається бурхливий розвиток ринку коноплярства. З кожним роком кількість країн, які починають вирощувати та переробляти продукцію цієї галузі невпинно збільшується. Розмір світового ринку промислової коноплі в 2021 році оцінювався в 4,13 мільярда доларів США і, як очікується, зростатиме зі зведеними річними темпами зростання (CAGR) на 16,8% з 2022 по 2030 рік. Внаслідок економічної рецесії, викликані пандемією COVID-19, світовий ринок коноплярства зазнав не лише стагнації, а й досить відчутного спаду. За даними FAOSTAT найбільші площі посівів технічних конопель в 2020 році були зосереджені на територіях таких країн як Корея – 21232 га, Китай – 11924 га, Франція та Німеччина – по 16880 га, Чилі – 4477 га. В Євросоюзі обробіткою конопель сьогодні займається 21 країна. Стрімкий розвиток коноплярства вимагає підготовки спеціалістів даної галузі. Для вирішення даної проблеми у країнах створюються відповідні навчальні заклади. Країни світу проводять масштабні маркетингові дослідження щодо потреб конопляного ринку своїх країн.

Зростаючий попит населення світу на органічну продукцію створює ще один перспективний напрямок у виробництві продукції коноплярства та

забезпечує внутрішні та зовнішні ринки збуту. Орієнтація на перспективну нішеву культуру, заснованої на засадах часткової державної підтримки, забезпечить успішний старт для розвитку малих і середніх фермерських господарств багатьох регіонах України.

У проектному розділі дисертаційної роботи на основі аналітичних досліджень, експертних думок та дослідження наукового підґрунтя було проведено аналіз інструментів стратегічного управління надав можливість окреслити основні з них: стратегічне планування, визначення місії, управління відносин із споживачами, залучення працівників, бенчмаркінг та сформувані основні напрямки розвитку стратегічного управління для підприємств конопляної галузі. Координація діяльності щодо реалізації стратегічних завдань між всіма учасниками конопляного бізнесу та створення служби стратегічного планування та маркетингу підвищить рівень ефективності управління підприємства за рахунок розширення інформаційної забезпеченості. Просування продукції коноплярства на ринку та зацікавленість інвесторів забезпечить посилення іміджу.

Здобувачем викладено матеріал грамотно, логічно, українською мовою на високому рівні. Зміст дисертаційної роботи відповідає їй суті. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок. Посилання на інформаційні ресурси коректні. Висновки є логічними та підтверджені результатами апробації на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, публікацією у наукових фахових виданнях України та міжнародних журналах, що індексуються у науково-метричній базі даних Scopus та Web of Science.

Усе вищезазначене дозволяє констатувати достатність обґрунтованості та достовірності основних положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Академічна доброчесність

Аналіз дисертаційної роботи Коренівської Л.В. довів, що в ній відсутні прояви академічного плагиату, фальсифікації та фабрикації, тобто порушень академічної доброчесності у дисертації не має, що підтверджено перевіркою програмними засобами у Сумському національному аграрному університеті.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Не дивлячись на позитивне враження від представленої дисертаційної роботи та ознайомлення з публікаціями авторки, слід звернути увагу на наявність певних зауважень та дискусійних положень, а саме:

1. У розділі 1 дисертаційної роботи доцільно було акцентувати увагу та більш дослідити відмінності у веденні бізнесу українськими та зарубіжними фермерськими господарствами в контексті ролі держави в цьому процесі.

2. У п. 1.3 дисертаційної роботи варто було навести приклад підприємств, рівень команд яких знаходиться як мінімум на рівні творчості, що забезпечує їм наявність декількох сценаріїв розвитку, тобто ефективне стратегічне управління.

3. У п.3.3 дисертаційної роботи при розробці анкети (додаток Т) доцільно було б ввести до складу експертів керівника Департаменту економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації.

4. Беручи до уваги глибину проведеної аналітичної роботи, для більш кращої візуалізації варто було б схематично зобразити вплив макро- та мікро-факторів на ефективність діяльності галузі коноплярства.

Проте, зазначені зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на рівень та якість представленого дисертаційного дослідження Коренівської Л.В.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Коренівської Людмили Вікторівни на тему «Стратегічне управління ефективністю виробництва та реалізації продукції коноплярства», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент», за своїм змістом, актуальністю, ступенем достовірності і обґрунтованості одержаних результатів, науковою новизною та практичним значенням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., а її авторка – Коренівська Людмила Вікторівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету,
к.е.н., доцент

Сергій РУДЕНКО

Підпис *Руденко С.*
ЗАСВІДЧУЮ
Керівник відділу діловодства ДБТУ
Людмила 01